

Willem (Quillelmus) Verasdonck, geboren op 6 april 1729 te Vught, zoon Luyckas Verasdonck en Antonette van Esch blijkt geen gemakkelijke jongen te zijn geweest. Hij was op 28 jarige leeftijd in 1757 peetoom voor de tweeling Adriana en Abraham Preter, kinderen van zijn nicht Hendrina Verasdonck, die in 's-Hertogenbosch woonde en (in schande) samenwoonde met Abraham Preter. Zowel Willem als Hendrina werden bij die gelegenheid geregistreerd als "Grasdonck". Willem heeft Vucht verlaten en heeft zich in Veghel gevestigd, waar hij als landbouwknecht werkte op Huize Frisselstein, dat in het bezit was van Gerard de Jong, de secretaris van het statendorp Veghel. Willem woonde in de Jekschotstraat (op 't Zontvelt) en raakte "aan lager wal" door veelvuldig kroegbezoek

Tekening van kasteel Frisselstein van H Spilman (1760)
Gerard de Jong was niet alleen secretaris van het staatsdorp Veghel, maar ook heer van Beek en Donk. Hij had het kasteel in 1725 gekocht

Hieronder een oud gerechtelijk verslag uit Veghel (prachtig oud nederlands uit 1764) over Willem Verasdonck, gekleed in een blauwe kiel, die dronken is, geen jenever meer krijgt, kwaad word en ijselijk vloekt en uiteindelijk ook nog een mestrekt.

"Interrogatoria off vraagpoincten bij ofte van wegens het officie aan heeren schepenen deses dorps van Veghel overgegeven omme onder eed op de volgende arti(cul)s te hooren en verclaren de persoonen hier bevens gemelt, gerigtelyk ten dien eynde tegens heden den 20 november 1764 ter raatcamer geciteert en alle inwoonderen alhier.

1. *Willem Gijsbert Smits, herbergier, woonende alhier, ter plaatse op den Agterdyk, verclaart out te weese, 59 jaar*
2. *Clasina Peters van Geffen, syne nigte, en by hem comparant woonende, segt out te syn 23 jaar.*
3. *Huybert de Groot, verclaart out te wesen 28 jaar*
4. *Hendricus van der Weijden, verclaart out te wesen 20 jaar*
5. *Jan de Lorge, segt out te wesen 22 jaar*
6. *Lambert van Boerdonk, out soo hij verclaarde 21 jaar*

1. Te vragen of de ses voorn(oemde) deponenten op gepasseerde zondag den 18 deser maant en wel ontrent tussen agt à 9 uren des savonts by den anderen en waren ten huys van den eerste comparant (herbergier Willem Gijsbert Smits)? Alle de comparanten verclaren tyde als in den art(icu) 1 aldaar bij den anderen waren.

2. Off dien avont circa halff neegen uure de clink van de deur alwaar zy waren niet en wiert open gedaan, en eerst daar door in quam Hendricus Lamberts van der Heyden, herbergier, wonende op de Couvering, onder St. Oedenrode en daar op niet en volgde eenen Dirck Lamberts van Boxtel, ook woonagtig aldaar. En off een weijnig tyt daarna niet mede syn ingecomen eenen Willem Verasdonk (Jekschotstraat B), aanhebbende eenen blauwen keel. Dan ook eenen Peter Wouters van der Heijden (Nu: Krijtenburg 11), beyde woonende alhier opt Zontvelt? De deponenten verclaren eenpaariglijk dat de persoonen in texte vermelt aldaar op tyde en in dier voegen syn ingecomen.

3. Off den geseijde Willem Verasdonk sig niet aanstonts op een stoel by 't vuur nevens den 1 comparant plaatste? Den 2, 3, 4, 5, en 6 deponenten verclaren gesien te hebben dat den gemelte Willem Verasdonk sig settende by 't vuur in den stoel van der eersten comparant, welcke was uyt gegaan. Den 1 comparant verclaart by syn wedercoomst gesien te hebben dat den selven in zyne stoel sat, en dat hy deponent daar by ging en bleeff staan.

4. Off voors(creven) Willem Verasdonk niet commandeerde een glas jenever en tgene hem door de tweede deponente wiert gegeven? De voors(creven) deponenten veclaren all het gevraagde in desen 4 art(icul) conform de waarheyt te syn.

5. Off den voors(creven) Willem Verasdonk hebbende het glas jenever in syn handt niet op eenen eysselyk weyse begon te vloeken en met wat woorden? De 6 deponenten verclaeren het eysselyk vloeke en sweere van den selven (..der ..It) gemelt, oipentlyck gehoort verscheyde maalen seyde "Mordju, goddome," en andere onbetaamelyke woorden.

6. Wert de 2 deponente gevragt off zy op dat vloeke niet by hem Verasdonk is gegaan en gesegt: "Ik wil dat vloeken niet langer hebben. Het is ook te dicht by de kerck. Betaalt den jenever en vertrekt uyt het huys." De 2 deponente verclaart als in der text met bijvoeginge dat den selven Verasdonk zijde: "Blixemse hecx, Ik kan u betalen, maar ik wilder voor u niet uyt gaan." Den 1, 3, 4, 5 en 6 deponenten confirmeeren de verclaring van de tweede deponente in desen.

7. Off hy Vander Assdonk daar op den jenever niet int vuur stootte, 't gene een schrikkelyke vlam verwecte? All d' 6 deponenten verclaren gesien te hebben dat de persoon in den text gemelt den jenever int vuur wierp, 't geen een groote vlam op gaff en benauwt voor brant worde.

8. Off voors(creven) Verasdonk daar op niet van syn stoel opstondt met het bloot mes in zyn handt, tierende, rasende en snijdende, en off sy ook niet gesien hebben dat Dirck Lambers van Boxtel insgelijx met syn bloot mes swierende was, en daar bij roepende: "Gelyk er uyt."

De 2 en sesde deponenten verclaren het stootmes in de handt van den selven Van der Assdonk te hebben gesien. De 1, 3, 4, 5, en 6 deponenten verclaren gesien te hebben Dirck van Boxtel met het bloot mes in syn handt, roepende (alom): "alle daer uyt" en andere vloekwoorden meer. Verder verclaart de 2, 3, en 6 deponenten dat onder 't woelen en raasen den selven Willem Verasdonk onder andere oyck sijde: "alle daar uyt, all wast huijs vol duivels," een waar op het licht uijt raakte. Den 1 deponente verclaart in die troubeling sonder te konen seggen van wie, heeft gecreegen een sneede met een mes over den regter arm tot int vel. Item een quetsuur aan de lincker handt, met nog een sneede soor syn cleet op de linker borst, en mede verscheyde andere sneeden door syn cleet. Ende alsoo het licht was uytgegaan oft uytgedaan sag een ider der voors(creven) deponenten sig te sauveeren en op de beste wijze uijt der huysse te raken, blyven de 4 ingecomen persoonen alleen daar binnen.

8. Off niet van imant der 4 persoone die doen binnen waeren wiert geeroepen: "Koomt blixsemse hecx, stookt het licht aan."

Den 1 en 2 deponenten verclaeren het roepen in den text mede het woort "Blixem" wel te hebben gehoort. En waar op de tweede deponente is na binnen gegaan, het licht aengestookt, en op de winkelbank geset. Die andere deponenten connen hier niets van seggen, alsoo gevlugt waeren.

10. Wanneer dat licht daar geplaast was, off alsoen niet by haar quam Dirk van Boxtel, hebbende het bloot mes in syn handt.

De 2 deponente verclaart als in text.

11. Off hy Van Boxtel niet commandeerde een glas jenever en wat daar voorts is voorgefallen.

De 2 deponente verclaart dat hij ene glas jenever commandeerde, maar dat zy deponente daar op antwoorde: "Wy hebben geen jenever meer," vertoonende hem de leege vles en verders voortvarende seyde bij Van Boxtel: "Conailse, ik wil jenever hebben, off wat moveering dat ik u hier in de winkel niet en vermorde," hebbende altyt syn bloot mes in syn handt. Wyders verclaeren de twee eerste deponente dat onder alle die troubelinge het wit schoorsteen cleet op drie plaatse is doorsneeden. Item eenen rooden coopeeren coffijketel crom en plat geslaegen off gestampt, twee glasruyten geheel van een, en vermeenden deselve deponenten den coffypot gesien te hebben in de hant van Willem Verasdonk

Den 6en deponent verclaert voor dat het licht uyt washij in alle die troubelinge om sig te decken, eene stoel nam die voor hem houdende, en daar op Willem Verasdonk met syn bloot mesch hem attaqueerde, vattende met zyn een handt de stoel, en met zyn ander handt onder de stoel door na hem steeckende was. De 2 deponente confirmeert dit verclaarde van den sesde deponent.

Den 4 deponenten siende dat den 6 deponente int nauw was, zijde tegend en 6 deponent, die wederlom eenen anderen stoel opvatte, sprong toe en seyde "Siet toe", vattende tegelyk den stoel. Ist gebeurt dat Van Boxtel en Verasdonk bejide met de bloote messe op hem aanquaemen, crygende by de ocase nog een sneede door syn cleet aen den lincker arm 't gemelden wiert gedaen door Dirck van Boxtel.

Nog verclaart den 6 deponent te hebben gesien dat voors(creven) Van Boxtel met het bloot mes in de handt den 4 deponent een sneede toebragt. Verders verclaart de 2 deponente dat zij Peter Wouters van der Heijde, een der vier ingecomen persoone, alvoreen het toneel regt begon, vriendelyk versogt desen vloeker en raser Willem

Verasdonk uyt der huys te helpen. Dat hij Van der Heyden daer op antwoorde: "Daar sal u geen leet geschiede." Den derden deponent verclaart dat Peter van der Heijden hem op de guet douwde met syn handt en syde: "Blyfft daar, 't sal aanstonts gedaan zyn."

Den 6 deponent, welcke in all die troubling den persoon van Willem Verasdonk met sijn haar vatte, dat Peter van der Heyde toe quam en hem deponent met syn arm affstiet en seyde: "Laat los en gaat weg," hetgeen hy deede."

Bron: Rechterlijk Archief Veghel, inv. nr. 105, R105, fol. 119 (20-11-1764)

Willem, 36 jaar oud en ongetrouwd, heeft het in Veghel verder niet lang volgehouden en heeft daarna woning en werk gezocht in 's-Hertogenbosch..

Tijden in Brabant waren toen niet echt ideaal, ook niet in Den Bosch, want vanaf het midden van de 17e eeuw stagneerde de economie en werd het vinden van werk een probleem. Opvallend was echter de blijvende groei van de werkgelegenheid bij de VOC. Tot het einde van de zeventiende eeuw steeg de werkgelegenheid in de scheepvaart nog, maar daarna stagneerde de ontwikkeling ook in deze sector. Reden voor vele werklozen om het wervingskantoor van de VOC scherp in de gaten te houden, om er zo snel mogelijk bij te kunnen zijn als er schip bemand moest worden.

Daarom besluit ook Willem om zijn geluk eens bij het V.O. C. te zoeken. Hij wordt aangenomen als matroos bij het V.O.C.:

Persoonsgegevens Matroos Willem Verasdonk, uit 's Hertogenbosch

Uitreis vanuit HOORN op 20/10/1772 Bestemming Batavia met schip Foreest Aankomst:

05/08/1773

Willem Verasdonk heeft een aantal maanden in Batavia gezeten en is daarna gerepatrieerd via schip: popkensburg Datum einde verbintenis: 00/00/1775

(Bron Inventarisnr.: 14493 Kamer Hoorn Folio: 94/DAS- en reisnr 4150.1)

Kist met persoonlijke bezittingen van de opvarende. De omstandigheden aan boord van de VOC-schepen waren bijzonder slecht. Ziekten en andere levensbedreigende gevaren bepaalden leven en dood aan boord. De betaling was zeker niet genoeg om een gezin te onderhouden. Bijna 2/3 van de uitgevaren matrozen en soldaten kwam door allerlei oorzaken niet meer terug en het leven met de anderen aan boord was geen pretje. "Er bestond nu eenmaal geen bandelozer dier dan een matroos. Zij rooven en stelen, drinken en hoerjagen zoo schandig, dat het bij hen geen schande schijnt te wezen."

4 §	
<p>De Guld dichte dichte de maet van de Buitenhaven 55000 .. 0 .. 0/</p>	55000 .. 0 .. 0/
<p>De Guld dichte dichte de maet van de Buitenhaven 300 .. 0 .. 0/</p>	300 .. 0 .. 0/
<p>De Guld dichte dichte de maet van de Buitenhaven 1200 .. 0 .. 0/</p>	1200 .. 0 .. 0/
<p>De Guld dichte dichte de maet van de Buitenhaven 600 .. 0 .. 0/</p>	600 .. 0 .. 0/
<p>De Guld dichte dichte de maet van de Buitenhaven 60 .. 0 .. 0/</p>	60 .. 0 .. 0/
<p>De Guld dichte dichte de maet van de Buitenhaven 3000 .. 0 .. 0/</p>	3000 .. 0 .. 0/
Hier Gerard	

Gegevens over de opvarenden bij het V.O.C. *)

Scheepssoldijboeken zijn bewaard gebleven vanaf 1700. Voor elk schip dat vertrok, werd een apart boek aangelegd. Als een schip meerdere reizen maakte, zijn er dus ook meerdere boeken gemaakt. Scheepssoldijboeken zijn vergelijkbaar met een hedendaagse salarisadministratie. Voor elk bemanningslid werd een dubbele pagina op folioformaat gereserveerd. Daarop staat aangetekend hoe hij heette, waar hij vandaan kwam, welke rang hij aan boord bekleedde, wanneer hij uit dienst ging en waarom, hoeveel hij verdiende, hoeveel daarvan als voorschot was betaald, met welk familielid eventuele schulden en tegoeden konden worden verrekend, enzovoorts.

*) Als u meer wilt weten over een bepaalde persoon, moet u dus het scheepssoldijboek zelf raadplegen. Alle originelen bevinden zich in het Nationaal Archief in Den Haag. Geleidelijk worden zij allemaal gemicroficheerd, zodat ze ook bij de archiefdiensten in de VOC-steden kunnen worden geraadpleegd.

De hoofdtoren van Hoorn met de Buitenhaven.
 Later ook gebruikt door de walvisvaarders

De VOC was de grootste werkgever in de zeevaart. Dit aandeel werd in de loop van de 18e eeuw zowel absoluut als relatief groter. Zo'n driekwart van de bemanningsleden uit de Republiek was afkomstig uit het gewest Holland, het overgrote deel uit de Hollandse steden. Dit is opvallend omdat naarmate de stadsbevolking afnam er meer stedelingen werden gerecrueteerd. Het zijn ongetwijfeld weesjongens, paupers en mensen uit de tuchthuizen geweest die aanmonsterden op de schepen van de Compagnie. De Compagnie wierf dus steeds meer onbevaren en fysiek slecht toegeruste mannen. Het wekt geen verwondering dat er mensen waren die van de mogelijkheden gebruik maakten om als 'bemiddelaar' op te gaan treden tussen VOC en scheepspersoneel. Berucht waren de zogenaamde zielverkopers (of volkhouders). Deze lieden vingden de werkzoekenden op en gaven hen voedsel en onderdak (vaak was de logementhouder tevens herbergier) tot de tijd dat er een VOC-schip uitgereed werd. Lukte de aanmonstering dan zorgde de volkhouder voor een zeemanskist (gevuld met brandewijn, tabak, schoenen, kleren en naaigerei), dit in ruil voor een dubbele maandgage.

In de achttiende eeuw bedroeg het aantal opvarenden van een schip tussen de 180 en 230. Ongeveer een derde van deze opvarenden waren mensen die als passagier megingen. Kooplieden, ambachtslieden, ambtenaren en soldaten. De grootste groep aan boord werd gevormd door de bemanning. Uiteraard was de schipper of kapitein de hoogste man aan boord maar tot 1742 was in theorie de opperkoopman degene met de hoogste positie. Hieruit blijkt dat de handel voor de VOC op de eerste plaats stond. De officieren, zoals de stuurlieden waren verantwoordelijk voor de navigatie. Tot de onderofficiersfuncties behoorden de onderstuurlieden. De hoogbootsman had het toezicht op het staande en lopende want (de voortstuwing) van het schip, met name met dat van de grote mast. De hoogbootsmansmaat was verantwoordelijk voor de bazaansmast, terwijl de schieman de zorg droeg voor de fokkemast. De schiemanmaat was de helper van de schieman en had speciale verantwoordelijkheid voor de boegspriet. De kwartiermeesters stonden tussen de groepen matrozen en de bootslui in. Zij hadden de directe controle over de manschappen, deelden het eten uit en zagen toe op de orde tijdens het schaften. Zij waren dan baksmeester. Voor het onderhoud van het schip waren er mensen mee zoals zeilmakers en timmerlieden. Kuipers hielden toezicht op het openen van de kuipen, vaten en dergelijke en zo nodig voerden zij hieraan reparaties uit. De kuipers werkten onder de bottelier, die zich bezig hield met de distributie van voedsel en drank onder andere aan de kok en zijn maat, die de gehele bemanning van voeding moest voorzien. De matrozen deden het overgrote deel van het scheepswerk, terwijl de soldaten moesten helpen indien dit noodzakelijk was. Deze soldaten die meevoeren waren bestemd voor dienst in Azië. Voor hen gold de reis dus als overtocht. De tamboer of trompetter gaf signalen bij de wisseling van de wacht. De scheepsjongens – tussen 10 en 16 jaar oud – verrichtten aan boord allerlei karweitjes. De zorg van orde en tucht aan boord was toevertrouwd aan de provoost. Er waren twee soorten straffen: geldboete en lijfstraf. De straffen werden in het algemeen door de Scheepsraad, de Brede Raad of de Krijgsraad uitgedeeld. De Scheepsraad hield zich bezig met lichte lijfstraffen en geldboeten. Kapitale of criminele vergrijpen werden beoordeeld door de Brede Raad, welke werd gevormd door de Scheepsraad van het commandeursschip en de gezamenlijke kooplieden, schippers, onderkooplieden en opperstuurlieden van de vloot. Vergrijpen die waren gepleegd door

soldaten werden door de Krijgsraad behandeld. Geldboeten werden meestal opgelegd via verbeurdverklaring van één of meer maandgelden. De lijfstraffen verschilden naar de aard van het vergrijp. Zo kende men opsluiting op water en brood, kastijding, geseling of het vastnagelen van de hand aan de mast met een mes. Het aan de ra lopen hield in dat men de gestrafte met een touw aan de ra bond, hem met lood verzwaarde en hem dan twee tot drie maal vanaf dit hoge punt in het water liet storten.

Meestal werd dit gevolgd door het laarzen: het slaan van de veroordeelde met een knots of een dik touw. Bij ernstige misdrijven ging men over to het kielhalen van de betreffende persoon; waarbij deze drie maal onder de kiel van het schip werd getrokken. In andere gevallen kwam het voor dat de opvarende met wat voedsel en water op de eerste de beste kust aan land werd gezet en aan zijn lot werd overgelaten. Op muiteij (werkweigering of een machtsgreep) stond de doodstraf door ophanging aan de mast of door fusillering. Willem is heelhuids teruggekomen dus zo erg heeft hij het niet gemaakt. De geestelijke zorg was in handen van een krankbezoeker of ziekentrooster. De chirurgijn was met de medische zorg belast. Het werk aan boord was zwaar en ongezond. Aan boord heersen verschillende soorten ziekten. Uitputtingsziekten door gebrek aan goede voeding, aan water waren aan de orde van de dag. Ook kwamen besmettelijke ziekten voor zoals geslachtsziekten, longontsteking en tbc. Sinds 1730 kwam ook vlektyphus voor, die grote delen van de bemanning kon uitroeien. In de jaren 1770-1775 stierf bijvoorbeeld gemiddeld 23% van de opvarenden tijdens een reis naar Indië. Naast ziekten waren er vele andere oorzaken van sterfte zoals bedrijfsongevallen, gevechten en schipbreuk.